

NAVODILO ZA DELO ANKETARJEV PRI RAZISKAVI SJM 04/2

Spoštovani sodelavec, sodelavka!

1. ROK ZA OPRAVLJANJE DELA IN VRAČANJE GRADIVA

Predlagamo vam, da si takoj izdelate podroben časovni načrt, s katerim predvidite čas obiskov pri anketirancih. Vsi anketiranci iz vzorca bodo vnaprej obveščeni o vašem prihodu, tako da bodo bolj pripravljeni za sodelovanje in da bo razgovor bolj sproščen in hitrejši.

Anketiranje bo potekalo od **18. oktobra do 18. novembra 2004**. Prosimo vas, da nas takoj sproti obvestite o vsaki osebni težavi in oviri, ki bi vam preprečila anketiranje (**01 58 05 370, 01 58 05 371, 041 440 360**). V času anketiranja na terenu bosta vsak delovni dan od 8. do 15. ure pri telefonu ga. Vovk in ga. Bešter, ki bosta odgovarjali na vaša morebitna vprašanja. Težave s terena lahko sporočate tudi na elektronski naslov: **anketke@hotmail.com**.

Takoj, ko boste anketirali prve ljudi, nam pošljite ali prinesite izpolnjene vprašalnike (naslov: Inštitut za družbene vede FDV, Center za raziskovanje javnega mnenja, Kardeljeva ploščad 5, 1000 Ljubljana). Prav tako velja, da nam **sproti pošljate vprašalnike nadalje anketiranih ljudi**, kar nam bo omogočilo boljšo kontrolo ter istočasno organizacijo šifriranja vprašalnikov. Če vam bo med delom zmanjkalo praznih vprašalnikov, se lahko osebno oglasite na CJMMK ali pa vam jih pošljemo po pošti.

Z zadnjimi vprašalniki pa nam vrnite tudi "**vzorčni seznam**" (**formular A**), v katerih **obkrožite s a m o** dejansko anketirane ljudi. Obvezno za vsako osebo na vašem spisku vrnite tudi "**formular o poteku dela**" (**formular B**).

Priložili boste tudi natančen pregled potnih stroškov (**formular C**). *Obračunavamo stroške prevoza v javnem prometu ob predložitvi avtobusnih vozovnic, pri uporabi osebnega avtomobila vam bomo povrnili stroške za bencin*. Na poročilu o delu napišite tudi, če so bili posamezni kraji težje dostopni. Na osnovi tega bomo lahko, če bo potrebno, tudi popravili težavnost vašega terena in v zvezi s tem honorar za opravljeno delo. Pri končnem obračunu bomo upoštevali tudi poštno in druge materialne stroške, ki jih boste imeli v zvezi s pošiljanjem gradiva.

2. NAGRADE

V skladu z dogovorom vas bomo nagradili za delo glede na težavnost okoliša. Za vsak korektno izpolnjen vprašalnik pripada anketarju nagrada (za težavnost A: 1850 Sit, za težavnost B: 2000 Sit). Center povrne tudi vse poštno in potne stroške, ki so nastali v zvezi z delom na terenu in jih boste prikazali v "**Poročilu o delu in stroških**" (**formular C**).

3. KONTROLA

Tudi letos bomo izvedli običajno kontrolo, ki ni izraz nezaupanja v delo sodelavcev - anketarjev, temveč je metodološko nujno raziskovalno opravilo, ki ga izvajamo zato, da bi lahko ugotovili stopnjo zanesljivosti zbranih podatkov. Kontrola bo vključevala tudi posebno kratko pismo-vprašalnik - "**kontrolno pismo**", ki ga bo naš center po raziskavi poslal vsem osebam, ki jih boste na **vzorčnem seznamu (formular A)** obkrožili kot dejansko anketirane osebe. V primeru, če iz posameznega okoliša ne dobimo vrnjenega nobenega kontrolnega pisma, ljudem telefoniramo ali jih obiščemo, da bi ugotovili, ali pisma samo naključno niso vrnil, ali pa mogoče niso bili anketirani. Prav tako obiščemo okoliše, iz katerih smo dobili vsaj en odgovor, da oseba ni bila anketirana. Tako ugotovimo, kateri vprašalniki so ponarejeni in jih seveda izločimo iz obdelave, za anketarje pa v tem primeru veljajo sankcije po pogodbi.

4. VZOREC

Vzorec za raziskavo SJM 2004 je bil izdelan s strani Statističnega urada RS. Populacija, ki jo vzorec predstavlja, so prebivalci s stalnim prebivališčem v RS in so na dan začetka terenske faze ankete stari najmanj **15 let**. Izbor oseb v vzorec je bil opravljen na podlagi Registra prebivalcev Slovenije. Izbor je bil slučajni (dvostopenjski), kjer je imela vsaka oseba iz populacije enako verjetnost, da bo vključena v vzorec. Osnovne vzorčne enote (okoliši) so enakomerno razpršene po celotnem ozemlju Slovenije. Znotraj vsakega od izbranih **150** anketnih okolišev, pa je bilo s pomočjo slučajnega izbora izbrano od **13 do 15** ciljnih oseb (anketirancev). Pričakovana realizacija vzorca je 70%.

5. PRAVILA ZA DOSTOP DO ANKETIRANCEV

Vsak anketar ima v svojem okolišu do 15 oseb, ki so prišle v vzorec za anketiranje. **Anketar mora kontaktirati vsako od navedenih oseb.** Najprej naj obišče prvo, potem drugo itd. Pomembno je, da če je to potrebno, vsako osebo s seznama obiščete vsaj petkrat.

Neka oseba ni anketirana, če je:

1. iz objektivnih razlogov odsotna v času anketiranja
2. je izrecno zavrnila anketiranje
3. je bila obiskana vsaj petkrat, pa kljub temu ni bilo moč izvesti intervjuja

6. ANKETIRANJE

6.1. Pristop k anketirancu, motiviranje

Ko pridete prvič v stik z anketirancem, se mu najprej predstavite kot sodelavec Univerze v Ljubljani, Inštituta za družbene vede, Fakultete za družbene vede. Če bo želel, pokažite tudi pooblastilo. Na kratko mu pojasnite, kaj želimo ugotoviti s to raziskavo (**poudarite njegova osebna mnenja in stališča o različnih stvareh**). Predlagajte mu, da bi se pogovarjala sama. Če to ni mogoče, prijazno in taktno recite prisotnim osebam, da želite izvedeti samo mnenje anketiranca in jih prosite, naj ga ne motijo pri razgovoru. Zagotovite, da je anketa anonimna, v Sloveniji poteka že več kot 30 let, njeni rezultati pa bodo uporabljeni zgolj v znanstvene namene. Prosite ga, naj na vprašanja iskreno odgovarja, saj bo razgovor le v tem primeru dosegel svoj namen.

Pojasnite, da vsako leto izberemo po posebnem statističnem postopku ljudi iz cele Slovenije, da je bil izbran povsem slučajno in da je imel vsak Slovenec, starejši od 18 let, enako možnost, da bi bil izbran za to anketo.

Pri prvem pogovoru se lahko zgodi, da anketirani odkloni svoje sodelovanje. Pri tem največkrat navede naslednje razloge:

- *anketiranec pravi, da ima preveč dela in da zato nima dovolj časa.* Anketar se bo dogovoril za primeren čas za naslednji obisk. Če pa ima anketar vtis, da se anketiranec skuša izogniti anketi, bo poskušal ugotoviti razlog za to in bo, glede na ta razlog, poizkušal pregovoriti anketiranca k sodelovanju, brez vsakega pritiska;

- *anketiranec izjavi, da ne bo znal odgovoriti na vprašanja, ker malo ve, nima dosti šol itd.* V takem primeru anketar prepriča anketiranca, da vprašanja niso tako težka, da nanje ne bi mogel odgovoriti. Pri "težjih" vprašanjih bosta pa obkrožila odgovor "ne vem", ki je docela enakovreden vsem ostalim odgovorom. Pri tem anketar pokaže vprašalnik, da si anketiranec sam ogleda vprašanja, ali pa mu za primer navedete nekaj lažjih vprašanj iz vprašalnika; pri tem anketar tudi pove, da ne gre za pravilne ali nepravilne odgovore, pač pa za čisto osebna mnenja o raznih stvareh;

- *če anketiranec pravi, da on ni primeren za anketiranje in da naj anketar raje obišče koga drugega, ki več ve, ki je bolj primeren, bolj zgovoren itd.,* anketar na kratko in z enostavnimi besedami pojasni pomembnost vzorca in da je pomembno prav njegovo osebno mnenje in ne mnenje koga drugega.

Anketar pove, da podatke o spolu, starosti, kvalifikaciji, poklicu, religioznosti, ipd., potrebuje zato, ker želimo ugotoviti, kako na različna vprašanja odgovarjajo moški, ženske, ljudje različnih starosti, različnih poklicev itd. Odgovore na ta vprašanja nam bo dala statistična obdelava podatkov s pomočjo računalnika.

Pri anketirancu, ki ga je na začetku pogovora težko pregovoriti, ali ki ob prvem obisku celo izjavi, da ne bo odgovarjal, poudarite tiste vsebine iz raziskave, o katerih menite, da ga najbolj zadevajo in zanimajo. Običajno si anketiranci, ki so najprej odklonili razgovor, pri naslednjem obisku premislijo, ko jim bolj podrobno in v enostavnem jeziku pojasnite, za kaj gre. Če anketiranec ob prvem obisku ne utegne odgovarjati, ga vprašajte za primeren čas, ki mu bo najbolj ustrejal. Bodite vztrajni, vendar pri tem prijazni in ne vsiljivi! Če pa anketiranec kljub vašemu prizadevanju odkloni anketo, čeprav ste ga večkrat obiskali, podatke o razlogih zavrnitve napišete v **formular B**.

6.2. Vodenje razgovora z anketiranci

Potem, ko ste motivirali anketiranca, da je pripravljen odgovarjati na vprašanja, morate razgovor voditi vi in v dovolj hitrem tempu, ki ga obdržite do konca, sicer bi se razgovor lahko zavlekel. Razgovor morate seveda prilagoditi anketirancu. Hkrati pa morate anketirancu pustiti dovolj časa za premislek. Anketirancem, ki posameznih vprašanj niso razumeli, preberite vprašanje še enkrat. Ne razlagajte in ne komentirajte vprašanj v vprašalniku! Vaša vloga pri vodenju intervjuja je hkrati aktivna in pasivna: po eni strani nastopate predvsem v vlogi nevtralnega regulatorja mnenj in stališč, po drugi strani pa morate aktivno poskrbeti za to, da se bo anketiranec počutil čim bolj sproščenega in da bo razgovor potekal v ozračju zaupanja. Med razgovorom mora nastati tako vzdušje, da lahko anketiranec svobodno izrazi kakršnokoli mnenje in da pri tem nima občutka, da ga anketar zaradi tega obsoja ali da ga podcenjuje. Zato je potrebno, da sprejmete vse anketirančeve izjave na enak način, z razumevanjem in spoštovanjem, da jih ne vrednotite, to je, da ob njih ne izražate svojih osebnih sodb ali ocen, morda celo moralnih. Anketa ni test znanja. Osebnih mnenj in stališč v času pogovora ne delimo na pravilna in napačna. Pri odprtih vprašanjih si skušajte čim bolj izčrpno zapisati odgovore anketiranca, da bomo lahko pravilno napravili klasifikacije odgovorov za obdelavo in interpretacijo.

Na koncu pogovora se anketirancu zahvalite v imenu Inštituta za družbene vede FDV in mu zagotovite, da bodo njegovi iskreni odgovori prispevali k vrednosti raziskave. O rezultatih raziskave bo obveščen preko različnih slovenskih medijev.

7. POKAZNI VPRAŠALNIK

Poleg običajnih vprašalnikov (majhnega formata), kamor beležite odgovore anketiranca, ste prejeli tudi pokazni vprašalnik. Natisnjen je v večjem formatu, poleg tega pa anketirancu ne ponuja odgovora 'ne vem'. Ob začetku ankete **pokazni vprašalnik obvezno izročite anketirancu, da bo lahko sledil poteku ankete**. Po končani anketi vam ga mora vrniti, da ga boste lahko uporabili pri naslednji anketi. Pazite, da pri branju svoje različice ankete **ne berete odgovora 'ne vem'**. Obkrožite ga le, če vam ga anketiranec ponudi sam ali če ocenite, da se ne more odločiti za noben drug odgovor. Pokazni vprašalnik je le pomagalo za anketiranca - vse anketirančeve odgovore seveda beležite v svoje anketne vprašalnike (mali format).

8. TESTNI VPRAŠALNIK

Po koncu demografskega dela vprašalnika preidite za zadnji del vprašalnika. **Vsi anketiranci** odgovarjajo na prvi dve strani vprašanj o osebnostnih značilnostih ljudi (trditve od A do U). Pri branju prilagodite obliko trditvev spolu anketiranca. Temu delu sledijo **3 verzije kratkega testnega vprašalnika (A-C)**. Vsak anketiranec odgovarja **samo na eno verzijo**. **Ustrezna verzija je pri vsakem anketirancu označena v posebni rubriki na vzorčnem seznamu**. Pazite, da boste izbrali pravo verzijo! V tem delu se pri vsakem anketirancu v nekoliko drugačni obliki ponovi nekaj vprašanj, ki so bila že zastavljena v anketi. Namen ponovitve je testiranje zanesljivosti vprašalnika. Če anketiranec to opazi mu pojasnite, da gre za preizkus kakovosti vprašalnika. Če ponovitve ne opazi oziroma ne komentira, mu tega ni potrebno posebej razlagati. Povsem na koncu vprašalnika je še nekaj **vprašanj za anketarja**, kjer boste ocenili aktivnost in motiviranost anketiranca v času pogovora.

9. FORMULAR O POTEKU DELA

Za vsakega anketirancana seznama je potrebno izpolniti formular, ne glede na to, ali ga boste anketirali oziroma sploh prišli z njim v stik. Pazite, da takoj in pravilno **označite okoliš in zaporedno številko anketiranca** na formularju. Namen formularja je pridobiti uvid v potek stikov ali nestikov z anketirancem, ter nekaj podatkov o območju, kjer anketiranec živi. Formular izpolnjujete tako, kot vprašalnik - sledite puščicam, ki vas vodijo. Formular morate **dopolniti pri vsakem stiku z anketirancem**, saj beleži 10 potencialnih stikov z njim (njo). Pazite na to, da izpolnjujete pravi stolpec - tisti, ki ustreza zaporedni številki vašega stika z anketirancem. **Kot stik ali 'obisk' se šteje tako osebni kot telefonski stik**. Bodite pozorni na točko **5 (REZULTAT)**, kjer ste glede na rezultat stika usmerjeni na ustrezen del formularja - glejte **okvir pod tabelo**. Zadnjo stran formularja (opis anketirančevega okoliša) izpolnite samo enkrat.

Uspešno delo na terenu Vam želi ekipa CJMMK!

Ljubljana, 18. oktober 2004